ಆರ್. ರಾಜಣ್ಣ,

ಕೆಳದಿ ನಾಯಕರ ಕಾಲದ ಗ್ರಾಮಜೀವನ – ಒಂದು ವಿವೇಚನೆ

ಕೆಳದಿ ರಾಜ್ಯದ ಗ್ರಾಮಗಳು ಅಂದಿನ ಅರ್ಥ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಬೆನ್ನೆಲಬಾಗಿದ್ದವು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಈ ವಂಶದ ಅರಸರು ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ವಹಿಸಿದರು. ಕೃಷಿ, ಗ್ರಾಮಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕ ಮುಂತಾದ ಅರಸರು ಕೃಷಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. 'ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯ' ದಲ್ಲಿ[1] ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪುರಾವೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇವರ ಕಾಲದ ದಾನಶಾಸನಗಳು ಅಂದಿನ ಗ್ರಾಮಜೀವನವನ್ನು ಪುನರ್‌ರಚಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ದಾನಶಾಸನಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಗ್ರಾಮಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದೆರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗುವುದು.

ಗ್ರಾಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಭಾವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಬಲವಾಗಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಈ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಎರಡು ಪ್ರಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದು ಅಗ್ರಹಾರ, ಎರಡು ಕಂದಾಯದ ಗ್ರಾಮಗಳು. ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳು ಯಾವ ತೆರಿಗೆಯನ್ನೂ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸದಾಶಿವಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ[2], ಕೆಂಚನಹಳ್ಳಿ ಅಗ್ರಹಾರ[3], ವಿಶ್ವನಾಥಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ[4], ವೆಂಕಟಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ[5], ಭದ್ರರಾಜಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ[6], ಮೂಡುಗಲ್ಲುನರಸಿಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ[7], ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೋವಿಂದಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ[8] ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಶೇಖರ[9] ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಅಗ್ರಹಾರಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲದೆ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಗೇಣಿದಾರರು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ಕಸಬುದಾರರು ನೆಲಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಭೂ ಒಡೆತನವೆಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕೈವಶದಲ್ಲಿದ್ದಿತು.

ಕೆಲವು ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಛತ್ರಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತಾಗರ್ತಿ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕದಾನಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ಪ್ರತಿದಿನ ಮೂವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಊಟದ ಬಗ್ಗೆ ಇಲ್ಲಿನ ಛತ್ರಕ್ಕೆ, ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಭೂದಾನವನ್ನು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಲಾಗಿದೆ.[10]

ಕಂದಾಯದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದ ಜನರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷಿ, ಮತ್ತು ಅರ್ಚಕರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರಿಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ವರಮಾನಗಳನ್ನು ಕೆಳದಿ ಅರಸು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.[11] ಗ್ರಾಮಜೀವನದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ದೇವರ ದೀಪಾರಾಧನೆ[12], ಅಭಿಷೇಕ, ಪೂಜೆ, ನೈವೇದ್ಯ ಮತ್ತು ನಂದಾದೀಪ[13] ಮುಂತಾದ ಸೇವೆಗಳು ಗ್ರಾಮದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಹೆಸರು ಇಂತಿವೆ.

ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹೆಸರು		ಗ್ರಾಮ
ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಸ್ಥಾನ[14]	–	ತೊಗರ್ಸಿ
ರಾಮೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ[15]	–	ಕುರುವದಗದ್ದೆ
ಲಕ್ಷ್ಮಿನಾರಾಯಣ ದೇವಸ್ಥಾನ[16]	–	ಬಳಗೋಡು ಅಗ್ರಹಾರ
ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ[17]	–	ಕುಕ್ಕೆ
ಶಂಭುಲಿಂಗ[18]	–	ಉಡುಕುಂದ
ಸೋಮನಾಥ[19]	–	ಮಣಿಗಾರಕೇರಿ
ಸೋಮನಾಥ[20]	–	ಮಳಗಿ
ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಶಿವದೇವಾಲಯ[21]	–	ಸದಾಶಿವಪುರ ಅಗ್ರಹಾರ
ಮೂಕಾಂಬಿಕ[22]		ಕೊಲ್ಲೂರು

ರಾಮೇಶ್ವರ[23] - ವರದಾಮೂಲ

ಈಶ್ವರ[24] - ಚಟ್ಟನಹಳ್ಳಿ

ಜೈನ[25] - ಸಿಲುಗಾರ

ವೆಂಕಟೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ[26] - ಪುಟ್ಟಗುಪ್ಪೆ

ಮಡುಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿ[27] - ಬಂಕಸಾಣ

ಇವಲ್ಲದೆ ಶೃಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಂದ್ರಮೌಳೀಶ್ವರ, ವೇಣುಗೋಪಾಲ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಶಾರದಾಂಬೆ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಕೆಳದಿ ನಾಯಕರು ದಾನದತ್ತಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ವಿಷಯ ಶೃಂಗೇರಿ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.[28]

ಕೆಳದಿ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಮಹತ್ತಿನಮಠ, ವಿರಕ್ತಮಠ ಮಠ ಮತ್ತು ದೇವರಿನ ಹೆಸರಿನ ಮಠಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಮಠಗಳು ಮಠೀಯ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಸಾರದ ಜೊತೆಗೆ ದಾಸೋಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವೀರಶೈವ ಮಠಗಳು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ಮಠಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಬಹುದು :

ಮಠ - ಗ್ರಾಮ

ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವರಮಠ[29] - ಶಂಕರನಾರಾಯಣ

ಮಹಾಮಹತ್ತಿನಮಠ[30] - ಆನಂದಪುರ

ಸೋಮನಾಥದೇವರಮಠ[31] - ಮೂಡುಕೇರಿ

ಮಹತ್ತಿನಮಠ[32] - ಚಟ್ಟನಹಳ್ಳಿ

ವಿರಕ್ತಮಠ[33] - ಚಿನ್ನಿಕಟ್ಟೆ

ಮಠ[34] - ಸಿದ್ದಾಪುರ

ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರಮಠ[35] - ಉಡಗಣಿ

ಕಲ್ಲಿನಮಠ[36] - ಆನವಟ್ಟಿ ಗ್ರಾಮ

ಗದ್ದಿಗೆಮಠ[37] - ಚಟ್ಟನಹಳ್ಳಿ

ಹೀಗೆ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಮಠಗಳು ಗ್ರಾಮಜೀವನವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಮತ್ತು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಒಂದೇ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳ ದೇವರುಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳು ಇದ್ದವು. ಇದು ಅಂದಿನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಳದಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಜೀವನವು ಧರ್ಮಗಳ ವೈಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಳದಿ ನಾಯಕರು ಸಹ ಎಲ್ಲ ದೇವರುಗಳ ಆಲಯಕ್ಕೆ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ದಾನದತ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರು.

ಮಠಗಳಿಗೆ ಭೂದಾನವನ್ನು ನೀಡುವಾಗ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು ಕೆಲವು ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಠವಿರುವ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೇ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಭೂದಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದರೂ ಸಹ, ಒಂದು ಗ್ರಾಮದ ಮಠಕ್ಕೆ, ದೂರವಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಠದ ಅಧಿಕಾರಿವರ್ಗದವರು ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಆದಾಯವನ್ನು ವಸೂಲಿಮಾಡಲು ಭೂದಾನವಿದ್ದ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದ್ದುದ್ದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಅಗ್ರಹಾರದ ಭೂಮಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಚದುರಿಹೋಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಕ್ರಮದಿಂದ ಗ್ರಾಮಗ್ರಾಮಗಳ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕ ಏರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜನರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮಾಜ ಘಾತಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತ ಕ್ರೂರಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿದ ವೀರರಿಗೆ ಕೆಳದಿನಾಯಕರು ಆ ಗ್ರಾಮದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ತುಂಬ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಚೆಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಲೆಯನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕಿದ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಬಸವನಿಗೆ ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪನ ಕೋರಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಉಂಬಳಿಯನ್ನು ಅಂದರೆ ಮಂಡಶಿವಪುರ ಸೀಮೆಯ ಕೋಡಿಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಕೆಲವು ಭೂಮಿಗೆ ಸೀಮೆಕಲ್ಲು ನೆಡೆಸಿ ಆ ದಾನವನ್ನು ಸೇನಬೋವ ಕಡತದಲ್ಲಿ ನಮೂದಿಸಿದನಂತರ ಬಸವನಿಗೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಸೋಮಶೇಖರ ನಾಯಕನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಶಿಕಾರಿಪುರದ ಶಾಸನವು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.[38]

ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಠಗಳಿಗೆ ಎತ್ತಿನಮಾನ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಮೂಡಗೊಪ್ಪ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಾಂತವೀರಪ್ಪನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಹತ್ತಿನ ಮಠಕ್ಕೆ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕ ಕ್ರಿ.ಶ.1711ರಲ್ಲಿ, 25 ಎತ್ತಿನಮಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.[39] ಅಂತೆಯೇ ಇದೇ ಬಸವಪ್ಪನಾಯಕನು ಕ್ರಿ.ಶ.1708ರಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥರಾಜಪುರ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವೀರಮ್ಮಾಜಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಮಹತ್ತಿನಮಠದ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾನ್ಯವನ್ನು ಬಿಡ

ಬೇಕೆಂದು ಮರಿಯಪ್ಪನು ಕೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಬಸವಪ್ಪ ನಾಯಕನು ಹತ್ತು ಎತ್ತಿನ ಮಾನ್ಯವನ್ನು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟನು.[40]

ಹೀಗೆ ಕೃಷಿಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದ ಕೆಳದಿಯ ಕಾಲದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ದಟ್ಟವಾಗಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುವುದರ ಮೂಲಕ ಜನರನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋಷಿಸಿದ್ದರಿಂದ ವಿವಿಧ ಧರ್ಮದ ಮುಖಂಡರ ಬೆಂಬಲವು ನಾಯಕರಿಗೆ ದೊರಕುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರೈತರು, ಕಾರ್ಮಿಕರು ಮತ್ತು ಊಳಿಗದವರು ಇಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಒಡೆಯರ ಮೂಲಕ ಆಳರಸರಿಗೆ ವಿಧೇಯರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳ ಬಹುದು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾಜಘಾತುಕ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗ್ರಾಮಸ್ಥರೇ ಮುಂದಾಗಿ ಬಲಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರು ಧೈರ್ಯ, ಮತ್ತು ಸಾಹಸವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ ಜನರಿಗೆ ಅವರ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಬಳಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿ ದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಗ್ರಾಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸ್ವಾವಲಂಬನೆ ಯನ್ನು ಇದು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು

1. 'ಕೆಳದಿ ನೃಪವಿಜಯ', ಲಿಂಗಣ್ಣಕವಿ, ಮೈ.ವಿ.ವಿ. 1973
2. 'ಎ.ಕ.' VIII, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 5
3. ಅದೇ, VIII, ಸೊರಬ, 55
4. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್.' 1916, ಸಂಖ್ಯೆ 111
5. 'ಎ.ಕ , VIII, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 178
6. 'ಎ.ಆರ್.ಎಸ್.ಐ.ಇ.' 170-71; ಸಂಖ್ಯೆ 26 ಮತ್ತು 'ಎ.ಕ', VIII, 106,110,117,136,137 ಮತ್ತು 208
7. 'ಎ.ಕ .,VIII ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 189
8. ಅದೇ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 6
9. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್' 1937, ಸಂಖ್ಯೆ 30
10. 'ಎಪಿ.ಕ.' VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ, 55
11. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್' 1928, ಸಂಖ್ಯೆ 65
12. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್' 1928, ಸಂಖ್ಯೆ 65, ಕ್ರಿ.ಶ.1509
13. 'ಎ.ಕ'. VII, ಹೊನ್ನಾಳಿ, ಕ್ರಿ.ಶ.1557
14. ಅದೇ VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ, 255
15. ಅದೆ, VII, ಹೊನ್ನಾಳಿ, 9
16. ಅದೇ VIII, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 103
17. 'ಎ.ಆರ್.ಎಸ್.ಐ.ಇ.' 1930, 1931, ಸಂಖ್ಯೆ 388
18. 'ಎ.ಕ., VIII, ನಗರ 1,3,4
19. 'ಎಸ್.ಐ.ಐ.', VII, ಸಂಖ್ಯೆ 389
20. ಅದೇ, VII ಸಂಖ್ಯೆ 375
21. 'ಎಪಿ.ಕ.', VIII, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 5
22. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್' 1944, ಸಂಖ್ಯೆ 52; ಅದೇ, ಸಂಖ್ಯೆ 48
23. ಅದೇ, 1938, ಸಂಖ್ಯೆ 86
24. 'ಎ.ಕ.' VIII, ಸಾಗರ, 123
25. ಅದೇ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ, 126
26. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್' 133, ಸಂಖ್ಯೆ 28
27. 'ಎಪಿ.ಕ.', VIII, ಸೊರಬ 451
28. ಅದೇ, VI ಶೃಂಗೇರಿ, 5,11,13, 'ಮೈ.ಪು.ವ.' 1916 ಸಂಖ್ಯೆ 111, ಅದೇ ಸಂಖ್ಯೆ 118; ಅದೇ 1916 ಸಂಖ್ಯೆ 115
29. 'ಎಸ್.ಐ.ಐ.' ಸಂಪುಟ 9, (ಭಾಗ 11) ಸಂಖ್ಯೆ 674
30. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್' 1923, ಸಂಖ್ಯೆ 108
31. 'ಎಸ್.ಐ.ಐ.' ಸಂಪುಟ 7 ಸಂಖ್ಯೆ 321
32. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್.' 1923, ಸಂಖ್ಯೆ 98
33. 'ಎಪಿ.ಕ.' VII, ಹೊನ್ನಾಳಿ, 82
34. 'ಮೈ.ಪು.ವ.' 1923, ಸಂಖ್ಯೆ 104
35. ಅದೇ 1927, ಸಂಖ್ಯೆ 154
36. 'ಎ.ಕ.' VIII, ಸೊರಬ 354
37. ಅದೇ, VII, ಹೊನ್ನಾಳಿ 74
38. 'ಎ.ಕ.' VII, ಶಿಕಾರಿಪುರ 210, ಕ್ರಿ.ಶ.1756
39. ಅದೇ, VIII, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ 72
40. 'ಎಂ.ಎ.ಆರ್.', 1943, ಸಂಖ್ಯೆ 43